

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ
імені ІВАНА ЗЯЗІОНА**

Н. В. Павлик

**ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ
СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА ДО ТВОРЧОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

Науково-аналітична доповідь

Київ - 2021

УДК 159.9.07.

П Павлик Н. В. Особливості психологічної готовності сучасного педагога до творчої професійної діяльності в умовах нової української школи : наук.-аналіт. доп. / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих ім. Івана Зязюна НАПН України / Н. В. Павлик. – Київ : Пед. думка, 2021. – 23 с. : рис., табл.

Науково-аналітичну доповідь присвячено аналізу проблеми психологічної готовності сучасного студента педагогічного навчального закладу до творчої професійної діяльності в умовах Нової української школи. Автором проаналізовано психолого-педагогічні функції та особистісні якості педагога НУШ, визначено систему критеріїв психологічної готовності до творчої професійно-педагогічної діяльності.

У науково-аналітичній доповіді представлено авторську двох-вимірну структуру психологічної готовності вчителя НУШ, яка має особистісний та професійний виміри, що містять відповідні компоненти. Кожний з цих компонентів має певне змістове наповнення (сукупність окремих якостей) і може мати різну ступінь сформованості.

На основі зазначеної моделі розроблено авторську психодіагностичну методику дослідження рівня психологічної готовності сучасного педагога до професійної діяльності в умовах Нової Української школи. Автором представлено результати емпіричного дослідження стану та особливостей психологічної готовності сучасних майбутніх вчителів до творчої професійної роботи в умовах Нової української школи.

УДК 159.9.07.

© Національна академія педагогічних наук України
© Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна
© Павлик Н.В.
© Педагогічна думка 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
I. АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	3
II. МОДЕЛЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛЯ НУШ ДО ТВОРЧОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	8
III. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	12
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	16
Додаток А. Експериментальна методика «Психологічна готовність педагога»	17
Додаток Б. Зведена таблиця емпіричних показників психологічної готовності до творчої педагогічної діяльності у умовах НУШ	20
Додаток В. Матриця кореляційних зв'язків показника психологічної готовності з особистісними якостями педагога	22

ВСТУП

Освіта завжди була важливою в будь-якому суспільстві. Значну роль у формуванні психологічно-зрілої особистості відіграє саме особистість педагога, адже предметом його діяльності є особистість учня. Саме він готує учня до майбутнього життя. І тому проблема розвитку психологічної готовності вчителя до творчої професійної діяльності є доволі актуальною.

Сьогодні необхідною навичкою людини стало вміння самостійно вчитися впродовж життя. Нова українська школа висуває нові вимоги до нового вчителя. Освітньою реформою передбачено низку стимулів для особистого і професійного зростання сучасних педагогів. В контексті концепції Нової української школи, яка спрямована на розвиток особистості учня, з'являються й нові професійні завдання у сучасного вчителя. Майбутній педагог має бути носієм духовно-моральних цінностей, які актуалізуються у відповідних рисах його особистості. Отже, саме через вчителя відбувається побудова нової школи й нового ставлення до дітей.

І. АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Нова українська школа висуває нові вимоги до вчителя, який зможе стати агентом її якісних змін. Це зумовлює **актуальність** визначення чітких критеріїв психологічної готовності майбутнього вчителя НУШ до творчої педагогічної роботи. Педагогічна творчість – це оптимальна реалізація моделей педагогічної діяльності. Вчитель має самостійно визначати шляхи реалізації власних новацій, втілюючи їх в життя. Творчість вчителя залежить від його світогляду, загальної і професійної культури й проявляється у мистецтві тлумачення навчального матеріалу, виділенні суттєвих ознак явищ. У теоретичній частині аналітичних матеріалів нами визначено комплекс професійно-значущих якостей, що зумовлюють психологічну готовність майбутніх педагогів Нової української школи до творчої педагогічної діяльності.

Вчитель формує особистість учня переважно своєю власною особистістю. Тому, при дослідженні психологічної готовності педагога слід з'ясувати: які особистісні риси педагога створюють сприятливі умови для розвитку педагогічної творчості? Екс-міністр освіти та науки України Л. Гриневич зауважує: «Нова українська школа буде успішною, якщо до неї прийде успішний вчитель, який вирішить багато питань щодо: якості викладання, обсягу домашніх завдань, комунікації з дітьми та адміністрацією школи. Це має бути людина-лідер, яка може вести за собою, любить свій предмет і якісно його викладає»¹.

Нами проведено теоретичний аналіз педагогічних засад Нової української школи та вітчизняних психологічних концепцій щодо розвитку педагогічної майстерності, на

¹ Гриневич Л. Нові професійні ролі і завдання сучасного вчителя в контексті концепції Нової української школи / Всеосвіта – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <https://vseosvita.ua/library/novi-profesijni-rol-i-zavdannna-sucasnogo-vcitela-v-konteksti-koncepcii-novoi-ukrainskoi-skoli-87162.html>

основі яких визначено критерії психологічної готовності вчителя до творчої професійної діяльності.

В психологічному плані формула Нової школи складається з ключових позицій:

- наскрізний процес виховання, який формує вищі цінності учня;
- орієнтація на потреби учня в освітньому процесі;
- новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, необхідних для успішної самореалізації в суспільстві;
- вмотивований учитель, який має свободу творчості й професійно розвивається;
- педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками.

Основними принципами цього підходу є: повага, доброзичливість і позитивне ставлення до особистості; довіра у стосунках; діалог - взаємодія - взаємоповага; розподілене лідерство; соціальне партнерство, добровільне прийняття зобов'язань, виконання домовленостей.

Завданнями сучасного вчителя є створення умов для розвитку особистості учня, його здібностей, мотивації до навчання, творчого сприйняття знань, вмінь самостійно мислити. Учень має навчитися не тільки відповідати на запитання, а й вміти їх ставити, шукати відповіді на них. Педагог має демонструвати універсальні способи дій, ініціювати учнів, консультувати їх, знаходити способи включення в роботу всіх, створювати умови для набуття життєвого досвіду.

Кожен урок для вчителя НУШ є міні-проектом, що включає послідовність дій: проблема, план, пошук (дії з виконання завдання), продукт (розвинута особистість учня) і презентація. Проте, слід зазначити, що сформувані в учня потреби навчатися впродовж життя може тільки той, хто сам постійно навчається, вміє і бажає цього. Тому сучасний український вчитель має розвивати не тільки особистість учня, а й сам бути учнем і постійно розвиватися.

Голова громадської спілки «Освіторія» З. Литвин переконана, що найголовніша риса вчителя – це любов до дітей. Вони навчаються в того, кого люблять. Друга важлива риса – здатність відійти від авторитарного формату і бути на рівні з дітьми. Сучасну освіту потрібно гейміфікувати й зробити її міждисциплінарною. Вчителі мають навчати не лише хімії чи історії, а показувати, що історія пов'язана з психологією, психологія – з біологією, а біологія – з хімією. На думку П. Хобзея, вчитель має вміти мотивувати учня: до розвитку, до пізнання світу. Це можна зробити лише тоді, коли сам любиш свою працю, коли ти відповідальний і відкритий до світу. Безумовно, роль вчителя змінюється. Якщо раніше він був єдиним джерелом інформації, то зараз має організувати навчальний процес так, щоб діти самі пізнавали світ й робили висновки².

Організатор руху EdCamp в Україні О. Елькін зазначає, що вчителі мають величезну відповідальність перед суспільством, бо вони готують дітей для тих професій, які сьогодні можуть навіть не існувати. Головний тренд у сучасній освіті – це зміна ролей педагога, які він виконує в освітньому процесі. Сьогодні важливо володіти вмінням працювати в команді, вирішувати проблеми, знаходити творчі рішення. Завдання вчителя – не просто передавати знання, а бути фасилітатором,

² Яким має бути сучасний вчитель – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <https://osvitoria.media/experience/yakym-maye-buty-suchasnyj-vchytel/>

модератором, помічником, щоб навчити дітей самостійно здобувати інформацію. Дитячий психолог С. Ройз вважає, що внутрішній світ вчителя має бути глибоким, живим, емоційним, адже саме цей світ він ретранслює на учнів. Педагог має бути авторитетним, але не авторитарним. Сучасна освіта орієнтується на розвиток компетенцій дитини й створення умов розвитку особистості. Потрібно реагувати на зміни у світі. Однак щоб змінитися, слід бути адаптивним та стресостійким. Зараз стало модним вживати слово резистентність (життєстійкість), яка полягає в здатності відновлюватися після кризи. Це дуже важлива навичка, яка допомагає конструювати в дітей здорову модель поведінки, адже зараз ми постійно перебуваємо у стані кризи, що потребує самовідновлення. Тому дуже актуальною для вчителів є життєстійкість, оскільки ця професія пов'язана з високим рівнем психологічного вигорання.

Педагог має бути гнучким. Він не повинен боятися змінюватися та виходити за межі зони комфорту. Світ дуже мінливий і освіта не встигає за ним. Проте саме вчитель має застосовувати інновації та вміти доносити інформацію до дітей. Фіналістка світової премії Global Teacher Prize 2018 М.Браун зазначає, що освіта – це не тільки робота, а й важлива частина життя вчителя. До сукупності науково-технічних знань педагога має додаватися творчість. Вчителі мають заохочувати розвиток у дітей креативності, говорити з ними про глобальні проблеми, стимулювати процес асиміляції з суспільством й одночасно зберігати ідентичність.

Сьогодні завдяки соціальним медіа у дітей формується розуміння один одного попри будь-які кордони. Економіка і технології розвиваються надто швидко, і вчителі часто не встигають за ними. Тому коли вчитель не має відповідей на запитання учнів, він мусить зрозуміти, що його завдання зараз – бути фасилітатором, посередником між знаннями та учнями. Часто вчителі так само, як і діти, потребують навчання, а іноді діти можуть навчити їх. У зв'язку з цим варто говорити про нові ролі вчителя – не як єдиного наставника та джерело знань, а як *вихователя, фасилітатора, супервайзера, тьютора, коуча, модератора* в індивідуальній освітній траєкторії та особистісному розвитку дитини³.

Педагог-вихователь має бути прикладом втілення у власному житті духовно-моральних принципів. Основою якісного педагогічного спілкування необхідними є духовні та моральні якості, адже педагогічна діяльність, що не одухотворена моральним змістом, втрачає позитивний сенс і є засобом лише прагматичного самоствердження педагога. Здійснення ефективного педагогічного впливу вимагає від педагога здатності до адекватної моральної оцінки людських вчинків та інших явищ дійсності. Слід зазначити, що фактором зниження ефективності навчального процесу унаслідок порушення стосунків між учнем та вчителем є невротичність педагога, що загострює міжособистісні конфлікти і підсвідомо викликає невротичний розвиток особистості учня. Тому сьогодні значно зростає роль педагога-вихователя як взірця моральної компетентності й гармонійної поведінки.

Вчитель-тьютор (англ. tutor – учитель) – це особа, що веде індивідуальні або групові заняття, репетитор, наставник, надавач освітніх послуг; ключова фігура в дистанційному навчанні, що відповідає за проведення занять. Особливу потребу у діях

³ Гриневич Л. Нові професійні ролі і завдання сучасного вчителя в контексті концепції Нової української школи / Всеосвіта – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <https://vseosvita.ua/library/novi-profesijni-rol-i-zavdannasucasnogo-vcitela-v-konteksti-koncepcii-novoi-ukrainskoi-skoli-87162.html>

тьютора мають здобувачі освіти інклюзивних груп.

Вчитель-коуч має сприяти дитині в розвитку, досягненні життєвих цілей та успіху. Коучинг (англ. Coaching – тренерство) – процес, під час якого люди навчаються й отримують певні навички. Коуч – це фахівець, тренер, який виступає як режисер навчального процесу і робить з учня професіонала в певному напрямі.

Педагог-фасилітатор (англ. facilitate – допомагати) – це вчитель, який стимулює та спрямовує процес самостійного пошуку інформації та спільної діяльності учнів. Фасилітація – це управління процесом обговорення питань у групі людей. Мета педагога-фасилітатора – налагодити ефективний обмін думками таким чином, щоб успішно подолати зіткнення думок й розбіжностей і прийняти вірне групове рішення.

Педагог-супервайзер (англ. supervisor – спостерігач, керівник) – організатор навчального процесу. Його метою є організація та контроль конструктивності процесу навчання й спілкування всіх учасників педагогічної взаємодії.

Педагог – модератор. Модерація – це структурований за певними правилами процес групового обговорення проблем, пошуку шляхів їх вирішення, прийняття спільного рішення. Модератор – організатор групової роботи, що активізує і регламентує процес взаємодії учасників групи на основі демократичних принципів, забезпечує ділове спілкування, обговорення, визначення проміжних і підсумкових результатів групової дискусії.

Отже, сучасний вчитель має бездоганно знати свій предмет, любити дітей і свою професію, поєднувати в собі такі компетенції: фасилітатора (створювача умов для навчання), супервайзера (організатора), тьютора (репетитора), коуча фасилітатора (тренера, режисера), супервайзера, модератора (партнера). У своїй діяльності педагог Нової української школи має спиратися на компетентнісний, особистісний, діяльнісний підходи. В особистісному плані він має бути психологічно та емоційно компетентною людиною, лідером і менеджером, успішним професіоналом, вільним від стереотипів, ефективним комунікатором, чесним, чуйним, тактовним, толерантним, люблячим дітей і свою професію.

Для визначення критеріїв психологічної готовності вчителя до творчої професійної діяльності було здійснено теоретичний аналіз психолого-педагогічних підходів щодо детермінант розвитку педагогічної майстерності вчителя. Переважна кількість дослідників одностайно згодні з тим, що провідним фактором творчої професійної діяльності педагога є стійка *мотивація* до педагогічної праці (любов до дітей, до професії, бажання поділитись знаннями). На думку К.Д.Ушинського, вплив особи вчителя на учня становить ту виховну силу, якої не можна замінити ні підручниками, ні моральними нормами, ні системою заохочень та покарань. Головне покликання вчителя – це мистецтво навчання і виховання, вміння розпізнавати і стимулювати кращі риси учня⁴. Творчий характер педагогічної праці визначається неповторністю особистості учня і полягає у створенні оригінальних підходів, що змінюють звичайний погляд на явища, перебудовують педагогічний досвід. Мистецтво вчителя виявляється в тому, як він укладає композицію уроку, організує самостійну роботу учнів, знаходить контакти і потрібний тон спілкування в складних ситуаціях.

Педагогічна майстерність – це досконале і творче виконання учителем

⁴ Педагогічна творчість і майстерність: хрестоматія / Навч. посібник. – К., 2000. – 167 с.

професійних функцій на рівні мистецтва, результатом чого є створення оптимальних соціально-психологічних умов для становлення особистості учня (О.Г.Мороз, В.П.Омельяненко). Високий рівень майстерності вчителя залежить від педагогічної творчості та сумлінності при накопиченні досвіду. Педагогічна майстерність формується і удосконалюється на основі творчої активності учителя.

Розглянемо якості особистості вчителя, який у своїй діяльності досяг професіоналізму. Найбільш професійно значущими якостями для здійснення педагогічної творчості є: активність, об'єктивність, різнобічність, цілеспрямованість, комплексність, системність, перспективність, прогностичність, аналітичність, ерудиція, креативність, інтуїція, імпровізація, оптимізм. Г.С. Сковорода вважає, що сила педагога в його знаннях, благородстві, гідності, чесності, любові, повазі до дітей, до своєї професії, в служінні добру. Вчитель має навчити дітей пізнавати світ, орієнтуватися в сучасних подіях, розуміти минуле, передбачати майбутнє. Відтак, рисами педагога, які забезпечують йому повагу з боку учнів, є *моральні якості*. Актуалізація духовно-моральних цінностей є важливим фактором особистісного розвитку педагога і сприяє психологічній готовності до творчої професійної діяльності.

На думку С.Б. Єлканова, важливою педагогічною здібністю є педагогічне чуття. Він визначає вимоги до особистості педагога: до професійної підготовленості (професійна діяльність має бути особистісною цінністю), до емоційно-мотиваційної сфери (висока емоційна чутливість, мотивація морального самовиховання), до мислення (критичність, самостійність, широта, гнучкість, активність, швидкість, спостережливість, творча уява, педагогічна пам'ять), до вольової сфери (морально вихована воля, внутрішній локус контролю, здатність до управління).

Педагогічний ідеал включає світоглядні, професійні, етичні, естетичні аспекти. Педагог має володіти педагогічним мисленням, здатністю до прогнозування, вміння керувати пізнавальним і моральним пошуком учня. Н. В. Кічук будує структурну модель творчих здібностей педагога, яка має три компоненти: мотиваційно-творча активність, інтелектуально-логічні здібності та індивідуальні особливості⁵.

Н.В. Кузьміна вважає, що до педагогічних *здібностей* належать: уміння передати знання в короткій цікавій формі, здатність розуміти учнів, самостійне творче мислення, винахідливість, організаторські здібності, інтерес до дітей, яскравість, образність, змістовність, переконливість мови, педагогічний такт, здатність до педагогічно-вольового впливу, вимогливість вміння пов'язувати навчальний матеріал з життям, спостережливість. Важливим фактором успішності педагогічної творчості є *педагогічна потреба*, яка проявляється у потязі до навчання й виховання дітей, прагненні брати участь в педагогічному процесі, самовдосконалюватися в науковому, культурному, педагогічному відношеннях. Іншими словами, провідним фактором успішності професійної діяльності вчителя є *педагогічна мотивація*.

На думку М.В.Кухарева, педагогічна майстерність – це сукупність певних якостей вчителя, що зумовлюється високим рівнем його психологічної підготовленості, здатністю оптимально розв'язувати педагогічні завдання, любов'ю до дітей, знанням предмета, прагненням до самоосвіти, здатністю справляти емоційно-вольовий вплив, почуттям міри, щирістю і врівноваженістю, чутливістю до особистості учня.

⁵ Педагогічна творчість і майстерність: хрестоматія / Навч. посібник. – К., 2000. – С. 8-9; 27-35.

Педагогічна творчість ґрунтується на чіткій особистісній позиції. Професійно значущими якостями вчителя є: емпатія, динамізм (ініціатива, гнучкість, енергійність, почуття гумору, вимогливість), здатність до рефлексивного керівництва, вмінням відображати й перетворювати внутрішню картину світу учня.

І.О. Синиця і Р.П. Скульський, спираючись на ідеї К.Д. Ушинського, говорять про важливість *педагогічного такту* як чуття доречності, доцільності, дотримання міри, вміння встановлювати правильні взаємостосунки з учнями. І.А. Зязюн стверджує, що педагогічний талант розвивається з почуття любові до справи⁶.

Відтак, підґрунтя педагогічної творчості створюють: педагогічна мотивація та педагогічні здібності, до складу яких входять відповідні, знання, вміння, навички та якості особистості.

II. МОДЕЛЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛЯ НУШ ДО ТВОРЧОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На основі теоретичного аналізу психолого-педагогічних підходів нами було визначено поняття **психологічної готовності** педагога до професійної діяльності як сполучення стійкої педагогічної *мотивації* та *здатності* вчителя до здійснення педагогічної творчості. Професійні знання, вміння й навички, в процесі опанування ними людиною, перетворюються у психологічні якості та професійні здібності, які підкріплюючись відповідною мотивацією, виступають передумовами розвитку психологічної готовності педагога до творчої професійної діяльності.

На основі теоретичного аналізу психолого-педагогічних концепцій та базових компетентності вчителя⁷ нами визначено двох-вимірну *структуру психологічної готовності* вчителя НУШ до творчої професійно-педагогічної діяльності (табл. 2).

До компонентів *особистісного* виміру належать *ціннісно-мотиваційний, креативно-когнітивний, морально-комунікативний* та *емоційно-вольовий (поведінковий)* компоненти. Усі компоненти тісно пов'язані між собою. Кожний з них має певне змістове наповнення (сукупність окремих особистісних якостей) і певну ступінь сформованості.

Другий (*професійний*) вимір психологічної готовності до творчої професійно-педагогічної діяльності складають основні педагогічні функції вчителя НУШ: вихователь, тьютор, коуч-фасилітатор, модератор. Ми поєднали функції коуча і фасилітатора, оскільки вони обидві сприяють особистісному зростанню учнів, а також функції супервайзера і модератора, які пов'язані переважно з контролем групової динаміки та якості навчального процесу. Кожна функція має прояв на рівні кожного з компонентів у вигляді певних професійних компетенцій.

⁶ Педагогічна творчість і майстерність: хрестоматія / Навч. посібник. – К., 2000. – С. 47-50; 122

⁷ Яким має бути вчитель Нової української школи – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <https://vberz-osvita.gov.ua/news/07-55-59-27-01-2018/>

Таблиця 2.

Структура психологічної готовності вчителя НУШ до творчої педагогічної діяльності

Педагогічні функції вчителя НУШ	Психологічні компоненти педагогічної творчості вчителя НУШ (особистісний вимір)			
	<i>Ціннісно-мотиваційний</i> (педагогічна мотивація)	<i>Креативно-когнітивний</i> (психолого-педагогічні й спеціальні знання)	<i>Морально-комунікативний</i> (психолого-педагогічні вміння)	<i>Емоційно-вольовий</i> (поведінковий) (психолого-педагогічні навички)
Педагог-вихователь	<i>Духовно-соціальна спрямованість:</i> 1) інтерес і любов до дітей, 2) потяг виховувати та піклуватися про дітей 3) прагнення до морального піднесення особистості учня, пробудження в неї духовності.	<i>Педагогічно-виховна компетентність</i> 1) вміння пов'язувати навчальний матеріал з життям, 2) здатність перетворювати свій предмет в засіб розвитку особистості, 3) здатність розуміти і розвивати кращі якості учня.	<i>Моральні ставлення до учнів:</i> 1) емпатія, прийняття, особистості учня, 2) доброзичливість, вміння вислухати й підтримати учня, 3) здатність до морального вибору, до моральної оцінки явищ, до моральних вчинків.	<i>Гармонійність поведінки:</i> 1) щирість, чесність, позитивність, 2) самоконтроль, своїх психічних станів, емоційна врівноваженість, терпіння, 3) відповідальність, послідовність поведінки
Педагог-тьютор	<i>Педагогічна потреба:</i> 1) інтерес до професії, 2) потяг до участі в педагогічному процесі, до навчання дітей, 3) прагнення до самоосвіти, самовдосконалення	<i>Педагогічно-когнітивні здібності</i> 1) ерудиція, пам'ять, знання предмета, 2) спостережливість, 3) орієнтація в інформаційному просторі.	<i>Культура педагогічного спілкування:</i> 1) педагогічний такт (чуття доречності, доцільності, міри), 2) повага до учня, 3) яскравість і переконливість мови.	<i>Педагогічне самовладнання</i> 1) спокій, витримка; 2) справедливість, педагогічна вимогливість; 3) воля, наполегливість, здатність впливати на учнів.
Педагог-коуч-фасилітатор	<i>Мотиваційно-творча активність:</i> 1) прагнення до особистісного розвитку учнів, 2) вміння налагоджувати спілкування і стосунки між учнями, 3) потяг до активізації процесу творчого пошуку учнів.	<i>Креативність</i> 1) гнучкість мислення, креативність, здатність до генерації нових ідей, 2) сприяння творчому розвитку учнів, 3) педагогічна творчість, спонтанність.	<i>Психологічна компетентність</i> 1) здатність до розуміння думок, почуттів учнів, причин їх вчинків; 2) наявність особистісної позиції, яка допомагає поєднувати несумісні поняття; 3) вміння спрямовувати процес діяльності учнів	<i>Здатність до режисури навчальним процесом:</i> 1) здатність до педагогічної імпровізації, 2) вміння викликати наснагу в себе, в інших, 3) здатність педагога до співтворчості.
Педагог-модератор	<i>Інтерес до організації групової роботи:</i> 1) потяг до командної роботи, 2) інтерес до колективних обговорень, 3) прагнення до лідерства і керування групою.	<i>Конструктивна ініціатива</i> 1) цілеспрямованість винахідливості, 2) почуття гумору, 3) вміння визначати проблемні питання у колективних обговореннях.	<i>Гармонійність соціальних взаємостосунків</i> 1) толерантність до інших поглядів, 2) здатність до створення нових засобів взаємодії, 3) вміння керувати процесом спілкування.	<i>Ефективність рефлексивного керівництва</i> 1) енергійність, впевненість, успішність, 2) організованість, 3) організаторські здібності.

Психологічною основою розвитку *ціннісно-мотиваційного* компонента є педагогічна мотивація. Критеріями його сформованості є:

–*Духовно-соціальна спрямованість* (інтерес і любов до дітей, потяг виховувати, піклуватися про дітей, прагнення до морального піднесення особистості учня, пробудження в неї духовності);

–*Педагогічна потреба* (інтерес до професії, потяг до участі в педагогічному процесі, до навчання дітей, до самоосвіти, самовдосконалення в культурному та педагогічному відношеннях);

–*Мотиваційно-творча активність* (прагнення до особистісного розвитку учнів, бажання налагоджувати спілкування і стосунки між учнями, активізувати процес творчого пошуку);

–*Інтерес до організації групової роботи* (потяг до командної роботи, інтерес до колективних обговорень, прагнення до лідерства і керування групою).

Психологічною основою розвитку *креативно-когнітивного* компоненту є психолого-педагогічні й спеціальні знання. Критеріями його сформованості є:

Педагогічно-виховна компетентність (вміння пов'язувати навчальний матеріал з життям, здатність перетворювати свій предмет в засіб розвитку особистості, здатність розуміти і розвивати найсильніші сторони учня);

–*Педагогічно-когнітивні здібності* (ерудиція, пам'ять, знання предмета, розсудливість, спостережливість, вміння орієнтуватися в інформаційному просторі);

–*Креативність* (гнучкість мислення, здатність до генерації нових ідей, сприяння творчому розвитку учнів, педагогічна творчість, спонтанність);

–*Конструктивна ініціатива* (цілеспрямованість, винахідливість, почуття гумору, вміння визначати проблемні питання у колективних обговореннях).

Психологічною основою розвитку *морально-комунікативного* компоненту є психолого-педагогічні вміння. Критеріями його сформованості виступають:

–*Моральні ставлення до учнів* (емпатія, прийняття, доброзичливість, вміння підтримати учня, здатність до морального вибору, до моральної оцінки явищ);

–*Культура педагогічного спілкування* (педагогічний такт (чуття доречності, доцільності, міри), повага до учня, яскравість і переконливість мови);

–*Психологічна компетентність* (здатність до розуміння думок, почуттів учнів, причин їх вчинків; наявність особистісної позиції, вміння поєднувати несумісні поняття, спрямовувати процес діяльності учнів);

–*Гармонійність соціальних взаємостосунків* (толерантність до інших поглядів, здатність до створення нових засобів взаємодії з учнями, вміння керувати процесом спілкування).

Морально-комунікативні риси (щирість, довіра, уважність, емпатія) на відміну від суто комунікативних якостей (комунікабельності, товариськості) дозволяють здійснювати не просто спілкування, а *моральне* спілкування, яке являє собою якісно новий рівень міжособистісних комунікацій, що базується на безумовному визнанні цінності іншої особистості.

Психологічною основою розвитку *емоційно-вольового* компоненту є психолого-педагогічні навички. Критеріями його сформованості виступають:

–*Гармонійність поведінки* (щирість, чесність, відповідальність; емоційна врівноваженість, позитив, терпіння; послідовність поведінки);

–*Педагогічне самовладання* (самоконтроль, спокій, витримка; вимогливість, справедливість; воля, наполегливість, здатність конструктивно впливати на учнів);

–*Здатність до режисури навчальним процесом* (до педагогічної імпровізації), уміння викликати наснагу в себе та в інших, здатність до співтворчості з учнями;

–*Ефективність рефлексивного керівництва* (енергійність, впевненість, успішність; організованість; організаторські здібності).

Блок емоційно-вольових якостей дозволяє здійснювати моральну саморегуляцію власної поведінки і справляти конструктивний педагогічний вплив на учнів. Слід зазначити, що педагогічна мотивація в сукупності з духовно-моральною спрямованістю, усвідомленістю, професійними якостями педагога, визначають гармонійність його особистості. Ціннісне ставлення до моральних якостей (чесності, добротності, поваги до людей, совісності, альтруїзму, відповідальності, працьовитості, організованості) забезпечує сформованість моральних ставлень педагога до учнів, адекватність його поведінки та високий рівень життєтворчості. Це позитивно впливає на успішність професійно-педагогічної діяльності, оскільки гармонізує міжособистісні взаєностосунки і надає учневі наочний приклад морально-гармонійної поведінки та належний напрямок особистісного розвитку. Безперечно, педагог, як кожна людина, має певні негативні особистісні риси і пов'язані з ними психологічні проблеми, але за умови постійного самоусвідомлення й прагнення до самоудосконалення він набуває досвіду роботи над собою, опановує оптимальні для нього засоби компенсації та самоактуалізації.

Неузгодженість змісту декларованих вчителем морально-етичних принципів та відсутністю їх реальної поведінкової реалізації сприяє порушенню ціннісної регуляції життєдіяльності людини⁸. Тобто мова йде про феномен, коли педагог творчо і красномовно говорить про моральні цінності, демонструючи у повсякденному житті моральну некомпетентність, байдужість, неповажність до оточуючих, егоїзм тощо. Тоді дитина спостерігає неузгодженість між тим, що вчитель говорить і тим, як він себе поводить, що сприяє формуванню неусвідомленої дитячої неконгруентності. Таким чином, якщо моральні цінності, які тільки декларуються вчителем, але не є його рисами характеру, вчитель не здатен до здійснення ефективного педагогічного впливу на формування особистості учня, оскільки його слова не підкріплюються живим прикладом конкретних морально-поведінкових дій та вчинків.

Відтак, на основі теоретичного аналізу психолого-педагогічних концепцій було узагальнено систему критеріїв і визначено показники психологічної готовності вчителя НУШ до творчої професійно-педагогічної діяльності. Відповідно до визначених критеріїв і показників було розроблено авторський опитувальник «**Психологічна готовність педагога**» (див. Додаток А). В основу опитувальника покладено психодіагностичні запитання, які дозволяють досліджувати рівень сформованості як окремих компонентів психологічної готовності педагога у відповідності до його професійних функцій, так і загальний показник психологічної готовності педагога НУШ до творчої професійної діяльності (низький, середній, високий).

⁸ Саморегуляция и прогнозирование социального поведения личности / Под ред. В.А.Ядова. – Л.: Наука, 1979. – 264 с.

Особи з *високим рівнем* психологічної готовності відрізняються вираженою мотивацією до педагогічної роботи, люблять дітей, добре володіють своєю професією і перетворюють процес навчання на процес гармонійного розвитку особистості учня. Також ці особи вміють творчо розв'язувати складні завдання, проявляти креативність, цілеспрямованість, винахідливість, почуття гумору. Вони емоційно врівноважені, вміють ефективно керувати групою, бути фасилітаторами й модераторами у групових обговореннях. У своїх ставленнях до учнів вони проявляють щирість, чесність, відповідальність, позитив, терпіння, що дозволяє їм здійснювати конструктивний психолого-педагогічний вплив на учнів.

Педагоги, що мають *середній рівень* психологічної готовності, хоча в цілому й справляються з педагогічною роботою, але не захоплюються нею (не відчують особливого прагнення до навчання й виховання дітей). Вроджена інтуїція, емпатія, спостережливість, волюві якості, набуті педагогічні знання, уміння, навички та організаторські здібності дозволяють їм більш-менш вдало організовувати педагогічний процес. Але їм не вистачає креативності, «творчого вогнику» в роботі, щирості й любові до учнів. Педагогічний процес їх не надихає, вони кваліфіковано передають дітям знання, але не насичують міжособистісні стосунки з ними емоційним позитивом, відчуттям спільної подорожі у світ знань та нових відкриттів.

Особи з *низьким рівнем* психологічної готовності відкрито тяготяться педагогічною діяльністю. У них відсутня мотивація до спілкування з учнями. Вони не вміють виховувати дітей, піклуватися про них. Волюві якості не розвинені. Такі особи не здатні до самовладання, нерідко дратуються, кричать на дітей, не можуть налагодити дисципліну і конструктивний діалог в учнівському колективі. Як правило, такі вчителі не мають авторитету серед учнів і сприймають свою професію як тяжкий хрест, який не можна кинути й дуже важко нести. В результаті вони дуже втомлюються фізично і психічно від педагогічної роботи, емоційно вигорають й набувають невротичних рис.

Відтак, опитувальник «Психологічна готовність педагога» дозволяє визначати рівень психологічної готовності майбутнього педагога до творчої професійної діяльності, а також рівень сформованості окремих педагогічних функцій вчителя НУШ (вихователя, тьютора, коуча, модератора).

ІІІ. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

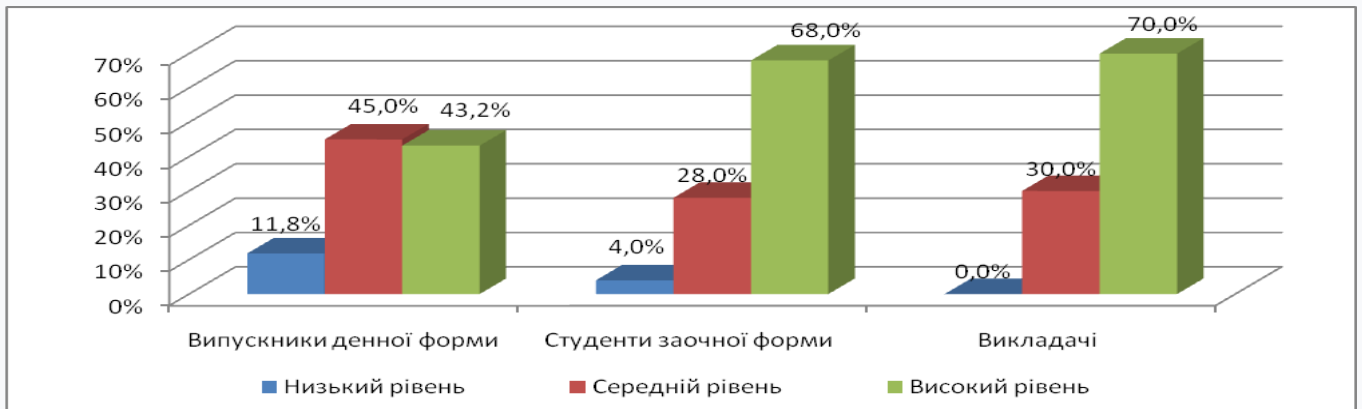
Нами було проведено емпіричне дослідження стану психологічної готовності до творчої професійної діяльності серед майбутніх педагогів (випускників педагогічного навчального закладу) і працюючих педагогів з тривалим педагогічним стажем. У дослідженні брали участь 68 студентів 4 курсу Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка за спеціальністю «Початкова освіта» денної форми навчання 25 студентів заочної форми навчання за тією же спеціальністю та 17 педагогів-початківців міст Кременчука та Києва.

Диференціюючим критерієм між вибірками (групами студентів очної та заочної форм навчання, працюючими педагогами) був термін педагогічного стажу (студенти очної форми мали педагогічний стаж лише у межах педагогічної практики; у студентів заочної форми педагогічний стаж був 1-3 роки; а у педагогів педагогічний стаж був досить тривалим – 15-30 років).

За результатами дослідження виявилось, що високий рівень психологічної готовності до творчої професійної діяльності виявили 43,2 % майбутніх педагогів очної форми (з педагогічним стажем у межах педагогічної практики), 68 % майбутніх педагогів заочної форми навчання (з педагогічним стажем 1-3 роки). У педагогів з тривалим стажем цей відсоток значно вищий (70 %) (*діаграма 1*).

Кількість осіб, що мають середній рівень психологічної готовності, з набуттям педагогічного стажу знижується: у випускників денної форми навчання вона дорівнює 45 %, у студентів-заочників – 28 %, а серед досвідчених педагогів лише 30 % мають середній рівень психологічної готовності до педагогічної роботи.

Діаграма 1. Відсотковий розподіл осіб з низьким, середнім та високим рівнем психологічної готовності до педагогічної діяльності.

Відсоток осіб з низьким рівнем психологічної готовності до педагогічної діяльності також значно знижується від студентів-очників (11,8 %) до студентів-заочників (4 %) і зовсім зникає у досвідчених вчителів (0 %). Це можна пояснити тим, що педагоги з низьким рівнем психологічної готовності або прикладають зусиль, щоб адаптуватися до професійної діяльності, або взагалі не затримуються у педагогічній професії.

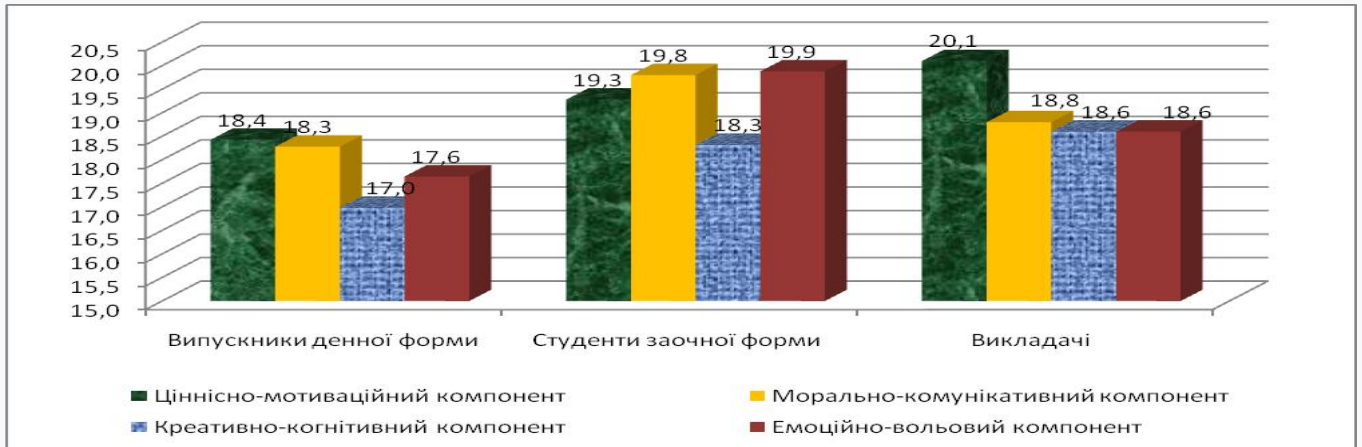
Отже, набуття педагогічного стажу значно підвищує психологічну готовність до педагогічної діяльності. Педагог ніби відчуває свою спорідненість з навчально-виховним середовищем, чітко усвідомлює свою позицію й майже доводить до автоматизму виконання спектру педагогічних функцій.

Також було підраховано середньостатистичні показники рівня розвитку окремих компонентів психологічної готовності у зазначених групах (*діаграма 2*.)

З діаграми видно, що у студентів-заочників порівняно з випускниками очної форми навчання дещо зростають середньостатистичні показники усіх компонентів психологічної готовності до творчої педагогічної діяльності (18,3-19,9 порівняно з 17-18,4). Особливо це простежується на значно вищому рівні середньостатистичного показника емоційно-вольового компоненту (19,9 порівняно з

17,6). Це ще раз підтверджує, що педагогічна практика активізує особистісні ресурси молодого педагога, зокрема, його вольові якості, які допомагають справляти педагогічний вплив на учнів.

Діаграма 2. Розподіл середньостатистичних показників рівня розвитку компонентів психологічної готовності.

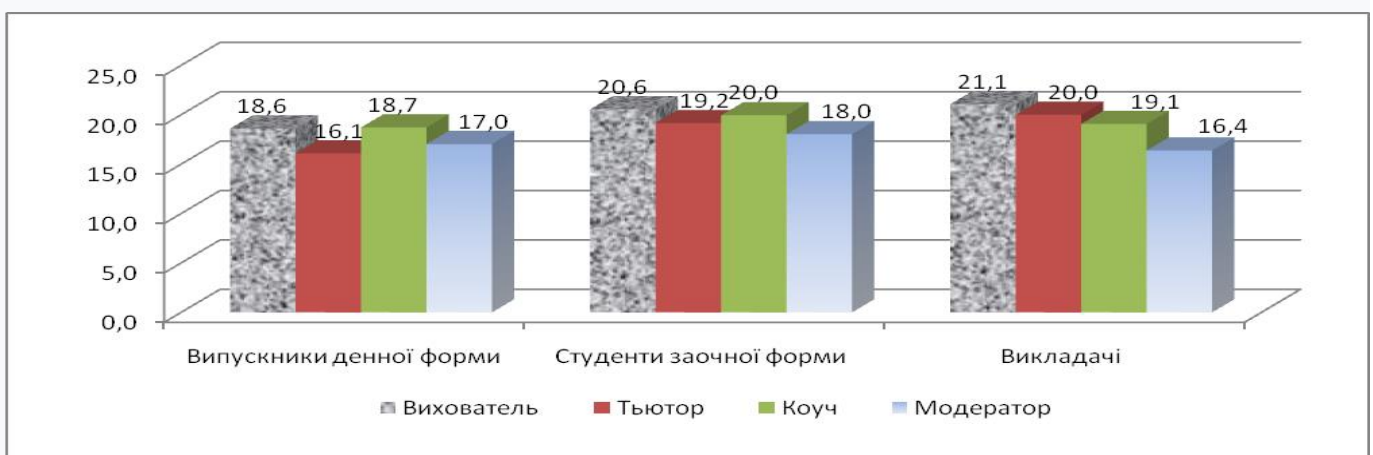

Проте, аналізуючи середньостатистичні показники компонентів психологічної готовності досвідчених вчителів, неважко помітити чітку ієрархізацію зазначених компонентів. На перше місце виходить ціннісно-мотиваційний компонент (20,1), друге місце належить морально-комунікативному компоненту (18,8). Креативно-когнітивний та емоційно-вольовий компоненти (18,6) посідають нижчі сходинки у складі психологічної готовності до педагогічної праці.

Це може свідчити про духовно-гуманістичний зміст педагогічної професії, про те, що саме вищі професійні цінності й здатність педагога до моральних стосунків з учнями визначають його педагогічну майстерність, яка сприяє передусім, здійсненні педагогічно-виховного впливу. А спеціальні знання, креативні здібності та вольові якості відіграють допоміжну, інструментальну функцію у процесі педагогічної творчості.

Аналогічна тенденція простежується при аналізі розподілу середньостатистичних показників окремих педагогічних функцій вчителя НУШ (вихователя, тьютора, коуча, модератора) (діаграма 3).

Діаграма 3. Розподіл середньостатистичних показників окремих педагогічних функцій вчителя НУШ.

З діаграми видно, що у майбутніх педагогів заочної форми середньостатистичні

показники усіх педагогічних функцій дещо зростають порівняно з випускниками очної форми навчання. При цьому домінуючими залишаються функції вихователя і коуча. Нагадаємо, що коуч – це тренер, який виступає як режисер навчального процесу й сприяє дитині в розвитку, досягненні життєвих цілей. Мабуть молодим майбутнім вчителям, які є досить активними й ненабагато старше своїх вихованців, найбільш привабливою виявляється саме позиція саме коуча, яка дозволяє, знаходячись у майже партнерській позиції, здійснювати виховний вплив на учнів.

Натомість у досвідчених педагогів знов простежується чітка ієрархія педагогічних функцій. Головною залишається функція вихователя (21,1), яка забезпечується провідними компонентами психологічної готовності (ціннісно-мотиваційним та морально-комунікативним). На друге місце виходить функція тьютора (20,0) – репетитора, наставника, надавача освітніх послуг, який здійснює і відповідає саме за навчальний процес. Третє місце посідає функція коуча (19,1). Функція модератора (16,4) (організатора групової роботи) виконує другорядну, інструментальну роль.

Отже, виходячи з отриманих даних, можемо дійти висновку, що запорукою плідної педагогічної творчості, передусім, є:

- 1) здатність вчителя до виховання гідної, гармонійної особистості учня шляхом надання йому досвіду моральних стосунків (це забезпечується за рахунок морально-комунікативного компоненту психологічної готовності педагога);
- 2) надання учням якісних знань, створення упорядкованого світогляду шляхом спрямування до вищих цінностей (за рахунок ціннісно-мотиваційного компоненту);
- 3) організація навчального процесу, групової роботи – є допоміжним засобом в процесі педагогічної творчості, що спрямована на конструктивний розвиток особистості учнів.

Для встановлення достовірності показників і закономірностей впливу особистісних чинників на розвиток психологічної готовності до творчої педагогічної діяльності нами було проведено кореляційний аналіз. Виявлялися кореляційні зв'язки між показниками психологічної готовності та психологічних станів особистості, що дозволило встановити психологічні особливості детермінації впливу особистісних якостей вчителя на його психологічну готовність до педагогічної творчості.

Найбільш виражені позитивні кореляції психологічної готовності педагога спостерігаються з гнучкістю його мислення ($r=0,53$), активністю ($r=0,56$), самоконтролем ($r=0,42$), стресостійкістю ($r=0,43$), енергійністю ($r=0,48$). Помірні позитивні кореляції психологічної готовності існують з духовною осмисленістю життя педагога ($r=0,35$), саморефлексією ($r=0,31$), творчою самореалізацією ($r=0,44$), соціально-психологічною адаптацією ($r=0,34$), децентрацією (подоланням егоїзму) ($r=0,30$), оптимізмом ($r=0,43$), наявністю здорових звичок (здорового способу життя, помірності у задоволенні фізичних потреб) ($r=0,32$). Негативні кореляції психологічної готовності педагога спостерігаються з пасивністю ($r=-0,48$), млявістю ($r=-0,39$), слабовіллям ($r=-0,39$), песимізмом ($r=-0,32$), невротичністю ($r=-0,31$), шкідливими звичками ($r=-0,36$).

Отже, на психологічну готовність педагога до творчої професійної діяльності значно впливає стан його психологічного здоров'я (здоровий спосіб життя, позитивні психосоматичні та емоційні стани, розвиток волі, гнучкість мислення, творча самоактуалізація, соціальна адаптація, духовна осмисленість життя).

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

1. Сучасний педагог має бути психологічно компетентним, ефективним комунікатором, менеджером, чесним, чуйним, тактовним, успішним професіоналом, який бездоганно знає свій предмет любить дітей і свою професію. Педагог НУШ має професійно опанувати функції: вихователя, тьютора, коуча-фасилітатора й модератора процесу групової динаміки.
2. Психологічна готовність педагога НУШ до професійної діяльності – це сполучення стійкої педагогічної *мотивації* й *здатності* до педагогічної творчості. Психологічна готовність вчителя має 4 компоненти: *ціннісно-мотиваційний, креативно-когнітивний, морально-комунікативний, емоційно-вольовий*. Критеріями психологічної готовності педагога до педагогічної творчості виступають: духовно-соціальна спрямованість, педагогічна потреба, мотиваційно-творча активність, інтерес до організації групової роботи, виховна компетентність, педагогічно-когнітивні здібності, креативність, конструктивна ініціатива, моральні ставлення до учнів, культура педагогічного спілкування, психологічна компетентність, гармонійність поведінки, педагогічне самовладання, здатність до режисури навчальним процесом, ефективність рефлексивного керівництва.
3. Набуття педагогічного стажу значно підвищує психологічну готовність до педагогічної діяльності. Педагог ніби відчуває свою спорідненість з навчально-виховним середовищем, чітко усвідомлює свою позицію й майже доводить до автоматизму виконання спектру педагогічних функцій.
4. Педагогічну майстерність визначають Вищі професійні цінності й здатність педагога до моральних стосунків з учнями. Спеціальні знання, креативні здібності та вольові якості відіграють інструментальну функцію у процесі педагогічної діяльності. Запорукою плідної педагогічної творчості є: а) здатність вчителя до виховання гармонійної особистості учня шляхом отримання досвіду моральних стосунків; б) надання учням якісних знань, створення упорядкованого світогляду шляхом спрямування до вищих цінностей. Організація навчального процесу, групової роботи – є допоміжними засобами в процесі педагогічної творчості, яка має на меті конструктивний особистісний розвиток учнів.
5. Чинниками розвитку психологічної готовності педагога до творчої професійної діяльності виступають здоровий спосіб життя, позитивні психосоматичні стани, емоційно-вольова стійкість, гнучкість мислення, творча самоактуалізація, соціальна адаптація, духовна осмисленість життя.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці психологічних тренінгів розвитку професійно-важливих якостей та програм опанування новими професійними ролями педагога Нової української школи.

ДОДАТОК А.

Експериментальна методика «Психологічна готовність педагога»

Інструкція:

Оцініть за 3-х бальною шкалою ступінь своєї згоди з кожним твердженням:
(0 – НЕ ЗГОДЕН, 1 – ІНОДІ, 2 – ЦІЛКОМ ЗГОДЕН).
Намагайтесь якнайрідше використовувати відповідь «ІНОДІ».

Текст опитувальника «Психологічна готовність»

1. Я відчуваю щирий інтерес та любов до дітей.
2. Мені дуже подобається професія педагога, хоча вона й складна.
3. У своїй педагогічній роботі я завжди прагну до особистісного розвитку учнів.
4. Мені подобається брати участь у колективних обговореннях.
5. Мені подобається виховувати та піклуватися про дітей.
6. Мені легко вдається пояснювати дітям щось нове, і тому я завжди відчував потяг до участі в педагогічному процесі.
7. Я щиро прагну допомогти учням налагодити стосунки і міжособистісне спілкування.
8. Мені дуже подобається групове спілкування і командна робота.
9. Мені завжди вдається убачати в учнях їх кращі якості й пробуджувати в них духовність.
10. Я завжди прагну до самоосвіти, вдосконалення в культурному і педагогічному відношеннях.
11. Викладаючи свій предмет, я прагну активізувати процес творчого пошуку учнів.
12. Я завжди прагну до лідерства і керування групою людей.
13. Мені зазвичай вдається пов'язувати навчальний матеріал з повсякденним життям.
14. Можу чесно сказати, що мені притаманні гарна педагогічна пам'ять і професійне знання предмета, який я викладаю.
15. Мені неодноразово доводилось чути, що я – креативна людина й генерую багато цікавих ідей.
16. У складних ситуаціях під час уроку мені завжди допомагає природна винахідливість.
17. Зазвичай мені вдається перетворювати свій предмет у засіб розвитку особистості учнів.
18. Колеги нерідко говорять, що я досить розсудливий і спостережливий педагог.
19. Викладаючи свій предмет, я завжди прагну сприяти творчому розвитку учнів.
20. Про мене говорять, що я влучно використовую почуття гумору для розв'язання конфліктів або міжособистісних суперечностей між учнями.
21. Мені завжди вдається тонко відчувати, розуміти і розвивати найсильніші якості учнів.
22. Зазвичай на уроках я використовую педагогічну творчість, спонтанність.
23. Я вільно орієнтуюся в інформаційному просторі, в сучасних технологіях.
24. Мені з легкістю вдається визначати проблемні питання при колективних обговореннях.
25. Мені значною мірою притаманна здатність до прийняття особистості кожного учня.
26. Вважаю, що в мене є педагогічний такт (чуття доречності, доцільності, міри).
27. Я завжди намагаюсь зрозуміти думки, почуття, причини вчинків учнів.
28. Працюючи з групою учнів, зазвичай я досить толерантний до інших поглядів.
29. До усіх учнів я ставлюся доброзичливо, можу кожного вислухати й підтримати.
30. Яким би неслухняним учень не був, я все рівно ставлюся до нього з повагою.

31. Я завжди маю чітку особистісну позицію, що допомагає мені розв'язувати складні соціальні ситуації.
32. Зазвичай я створюю нові неординарні засоби міжособистісної взаємодії з учнями.
33. При здійсненні життєвих виборів зазвичай я спираюся на моральні критерії.
34. Я добре володію яскравою і переконливою мовою.
35. Мені з легкістю вдається спрямувати процес діяльності учнів в потрібному напрямі.
36. Зазвичай я ефективно керую процесом спілкування людей в групі.
37. Щирість, чесність, позитив – це завжди мої головні помічники у стосунках з дітьми.
38. Інші люди вважають, що мені притаманні спокій, терпіння, емоційна врівноваженість.
39. Я досить часто використовую у своїй роботі педагогічну імпровізацію.
40. Я завжди енергійний і впевнений в успішності своєї педагогічної діяльності.
41. Я гарно управляю своїми психічними станами, вмію зберігати витримку, спокій.
42. Учні вважають мене досить вимогливим, але справедливим педагогом.
43. Як правило, я можу з легкістю викликати творчу насагу в себе і в учнів.
44. Коли потрібно зробити багато роботи, мені вдається швидко організувати себе.
45. Зазвичай я послідовний у діях, відповідальний у своїх словах і вчинках.
46. Завдяки наполегливості я здатний конструктивно впливати на думки й почуття учнів.
47. Мені подобається виконувати роль режисера у навчальному процесі, брати участь у співтворчості з учнями.
48. Зазвичай мені вдається ефективно організовувати колектив учнів.

Відповіді вносяться у бланк опитувальника:

Бланк опитувальника:

1 –	5 –	9 –	13 –	17 –	21 –	25 –	29 –	33 –	37 –	41 –	45 –	В–
2 –	6 –	10 –	14 –	18 –	22 –	26 –	30 –	34 –	38 –	42 –	46 –	Т–
3 –	7 –	11 –	15 –	19 –	23 –	27 –	31 –	35 –	39 –	43 –	47 –	К–
4 –	8 –	12 –	16 –	20 –	24 –	28 –	32 –	36 –	40 –	44 –	48 –	М–
												Σ
Ц/М –			К/К –			М/К –			Е/В –			

Процедура обробки емпіричних даних.

1. Підраховуємо алгебраїчну суму балів по вертикалі (по стовпцях) і записуємо у вільну строку (друга знизу). Потім підраховуємо суму кожних трьох складових з цієї строки й записуємо у нижню строку.

Сума перших трьох стовпців (Ц/М) означає бал за показником *ціннісно-мотиваційного* компоненту психологічної готовності.

Сума 4-6 стовпців (К/К) означає бал за показником *креативно-когнітивного* компоненту психологічної готовності.

Сума 7-9 стовпців (М/К) означає бал за показником *морально-комунікативного* компоненту психологічної готовності.

Сума 10-12 стовпців (Е/В) означає бал за показником *емоційно-вольового* компоненту психологічної готовності.
2. Підраховуємо алгебраїчну суму балів по горизонталі (по строках) і записуємо у правий стовпець. Сума по першому рядку (В) означає бал за показником функції вчителя-

вихователя НУШ; Сума по другому рядку (Т) означає бал за показником педагогічної функції вчителя-тьютора; Сума по третьому рядку (К) означає бал за показником педагогічної функції коуча-фасилітатора; Сума по четвертому рядку (М) означає бал за показником педагогічної функції вчителя-модератора Нової української школи.

Норми рівнів для показників компонентів психологічної готовності педагога і педагогічних функцій вчителя Нової української школи:

до 11 балів – низький рівень;

12-18 балів – середній рівень;

19-24 – високий рівень.

3. Підраховуємо загальну суму або по строках (або по стовпцях) (Σ), яка означає загальний показник психологічної готовності педагога НУШ.

Норми рівнів для загального показника психологічної готовності педагога Нової української школи до творчої професійної діяльності:

до 50 балів – низький рівень психологічної готовності;

51-74 балів – середній рівень психологічної готовності;

75-96 – високий рівень психологічної готовності.

Відтак, опитувальник «Психологічна готовність педагога» дозволяє визначати рівень психологічної готовності педагога НУШ до творчої професійної діяльності, а також досліджувати рівень сформованості окремих педагогічних функцій вчителя НУШ.

Додаток Б. Зведена таблиця емпіричних показників психологічної готовності до творчої педагогічної діяльності у умовах НУШ

Показники студентів 4 курсу очної форми навчання (68 осіб)

№ з/п	Ц/М ціннісно- мотивацій- ний компонент	К/К креативно- когнітивний компонент	М/К морально- комунікати- вний компонент	Е/В Емоційно- вольовий компонент	В педагог- вихователь	Т педагог - тьютор	К педагог - коуч	М педагог - модератор	∑ загальний показник психологічної готовності педагога
1	21	21	17	19	22	20	20	16	78
2	0	6	12	3	7	8	4	2	21
3	14	13	17	18	18	14	16	14	62
4	21	20	18	19	21	22	19	16	78
5	18	19	17	14	18	15	19	16	68
6	22	22	21	23	21	23	23	21	88
7	23	17	18	17	19	16	19	21	75
8	16	10	13	17	18	8	14	16	56
9	22	18	22	22	20	22	24	18	84
10	22	18	22	18	24	22	18	16	80
11	21	15	19	17	20	14	21	17	72
12	24	15	21	16	20	17	20	19	76
13	24	24	24	24	24	24	24	24	96
14	19	11	16	12	19	12	14	13	58
15	18	21	19	21	21	18	21	19	79
16	21	20	20	21	20	20	21	21	82
17	21	20	20	21	20	20	21	21	82
18	10	12	13	11	13	10	10	13	46
19	20	20	21	18	16	19	22	22	79
20	20	23	20	16	18	16	23	22	79
21	20	15	18	14	19	15	19	14	67
22	5	12	10	8	8	6	8	13	35
23	23	22	23	24	24	23	22	23	92
24	22	20	17	17	20	16	21	19	76
25	22	20	21	22	22	21	20	21	85
26	14	11	16	18	14	12	16	17	59
27	23	19	20	21	21	20	22	20	83
28	21	18	20	19	22	18	20	18	78
29	18	13	14	18	19	15	15	14	63
30	15	9	17	15	19	12	15	10	56
31	21	18	21	20	21	22	19	18	80
32	18	21	22	15	19	18	19	20	76
33	15	14	16	16	17	9	17	18	61
34	19	12	18	18	19	16	15	17	67
35	21	18	18	20	20	20	20	17	77
36	23	18	22	24	23	21	23	20	87

37	16	13	19	16	17	12	16	19	64
38	8	12	12	8	9	9	10	12	40
39	16	17	19	17	19	14	20	15	69
40	7	17	8	8	11	6	11	12	40
41	20	16	17	15	22	13	21	12	68
42	21	21	18	21	21	20	21	19	71
43	20	13	17	18	17	16	20	15	68
44	19	17	19	19	18	16	20	20	74
45	19	14	21	19	19	19	20	15	73
46	16	12	22	18	19	17	20	12	68
47	21	15	20	22	21	17	21	19	78
48	19	16	16	13	15	15	20	14	64
49	14	13	14	16	18	8	18	13	57
50	13	18	16	21	17	15	18	18	68
51	18	16	21	19	14	17	21	22	74
52	20	16	17	15	22	13	21	12	68
63	20	23	23	23	23	10	24	22	89
54	21	17	19	17	19	18	20	17	74
55	15	20	18	15	17	18	17	16	68
56	18	21	20	23	22	20	22	18	82
57	16	6	12	12	17	5	14	10	46
58	21	17	19	19	23	19	17	17	76
59	21	28	21	20	21	22	19	18	80
60	16	15	15	14	16	14	16	14	60
61	24	22	23	21	24	23	23	20	90
62	20	18	20	18	19	17	20	20	76
63	22	18	21	17	18	20	20	20	78
64	21	21	18	21	21	20	21	19	71
65	23	23	24	24	24	24	24	22	94
66	8	13	12	15	9	15	11	13	48
67	21	21	19	19	20	19	22	19	80
68	22	21	20	21	23	21	21	19	84

Показники студентів заочної форми навчання (25 осіб)

№ з/п	Ц/М ціннісно- мотивацій- ний компонент	К/К креативно- когнітивний компонент	М/К морально- комунікати- вний компонент	Е/В Емоційно- вольовий компонент	В педагог- вихователь	Т педагог – тьютор	К педагог – коуч	М педагог – модератор	Σ загальний показник психологічної готовності педагога
1	18	16	16	14	19	16	17	12	64
2	17	19	22	20	22	19	17	20	78
3	13	14	17	15	15	14	17	13	59
4	21	19	22	22	23	21	20	20	84
5	22	19	21	24	21	23	23	19	86
6	23	20	21	23	23	20	21	23	87
7	11	21	21	19	19	18	22	13	72
8	22	19	21	21	20	22	21	20	83
9	24	20	24	16	24	18	20	22	84

10	22	19	21	21	20	22	21	20	83
11	20	19	20	18	21	19	22	15	77
12	20	21	21	21	21	24	21	17	83
13	24	22	24	23	24	22	23	24	93
14	21	16	22	19	19	17	22	20	78
15	18	17	23	22	21	17	23	19	80
16	22	19	22	21	21	21	19	23	84
17	18	16	13	19	17	19	17	13	66
18	20	18	24	24	24	22	22	18	86
19	18	17	18	21	22	19	18	15	74
20	24	24	24	24	24	24	24	24	96
21	22	19	21	21	20	22	21	20	83
22	22	21	21	19	22	19	21	21	83
23	17	16	17	19	18	15	17	19	69
24	18	14	17	19	17	18	18	15	68
25	5	13	13	12	17	8	12	6	43

Показники педагогів (17 осіб)

№ з/п	Ц/М ціннісно- мотивацій- ний компонент	К/К креативно- когнітивний компонент	М/К морально- комунікати- вний компонент	Е/В Емоційно- вольовий компонент	В педагог- вихователь	Т педагог - тьютор	К педагог - коуч	М педагог - модератор	Σ загальний показник психологічної готовності педагога
1	20	17	17	16	19	21	17	13	70
2	22	20	21	17	23	20	19	18	80
3	22	22	24	24	24	24	23	21	92
4	20	14	17	13	19	14	14	17	64
5	19	16	20	20	22	22	19	16	75
6	23	19	21	22	23	22	21	19	85
7	22	19	24	10	22	20	18	15	75
8	22	15	16	15	15	18	21	14	68
9	16	20	16	15	19	18	18	12	67
10	17	20	16	17	20	18	18	14	70
11	22	19	24	10	22	20	18	15	75
12	22	20	21	17	23	20	19	18	80
13	22	22	24	24	24	24	23	21	92
14	22	22	23	23	24	223	23	20	90
15	22	16	21	21	18	20	23	19	80
16	20	17	20	18	20	19	20	16	75
17	19	19	21	19	21	21	16	20	78

ДОДАТОК В.

Матриця кореляційних зв'язків показника психологічної готовності педагога з його особистісними якостями

Особистісна якість	Коефіцієнт кореляції
Духовна осмисленість життя	0,35
Саморефлексія	0,31
Творча самореалізація	0,44
Творча нереалізованість	-0,45
Соціально-психологічна адаптованість	0,34
Соціально-психологічна дезадаптованість	-0,40
Децентрація	0,30
Доброзичливість	0,28
Оптимізм	0,43
Песимізм	-0,32
Гнучкість мислення	0,53
Самоконтроль емоцій	0,34
Самоконтроль поведінки	0,42
Слабовілля	-0,39
Стресостійкість	0,43
Невротичність	-0,31
Енергійність	0,48
Млявість	-0,39
Активність	0,56
Пасивність	-0,48
Настрій	0,41
Депресивність	-0,30
Здорові звички	0,32
Шкідливі звички	-0,36
Психологічне здоров'я	0,50